

Hoe maak je een ambitie echt waar?

Geen ingewikkelde individuele handelingsplannen, maar drie 'behapbare' onderwijsarrangementen moeten de onderwijsambities van openbare basisschool Pantarhei uit Tilburg realiseren. De school deed hiervoor een beroep op het door de CED-Groep ontwikkelde *Opbrengstgericht werken in 4D*. Leerkrachten zien de opbrengsten stijgen en reageren enthousiast.

Pantarhei is een actieve openbare basisschool met veel aandacht voor cultuur, drama en techniek. De school is verdeeld over drie locaties. Het hoofdgebouw staat aan de Galjoenstraat, een dependance aan de Lanciersstraat en de tweede vestiging aan de Don Sartostraat. Het zijn twee verschillende wijken. Enkele jaren geleden gaf de gemeente Tilburg – in het kader van 'Alle kinderen een diploma' – aan de CED-Groep opdracht om in de impuls wijken een schoolanalyse te maken. 'Ook onze scholen deden mee aan dit onderzoek', zegt Wies van Berkel, directeur van Pantarhei. 'Er bleken grote verschillen te zijn tussen de opbrengsten van de scholen. Hier waren we overigens ook al door de onderwijsinspectie op gewezen. Natuurlijk wilden we graag weten hoe dat kwam. Was het de ouderpopulatie? Waren het de combinatiegroepen op de Don Sartostraat? Uiteindelijk kwam daar het begeleidingstraject *Opbrengstgericht werken in 4D*' uit voort.'

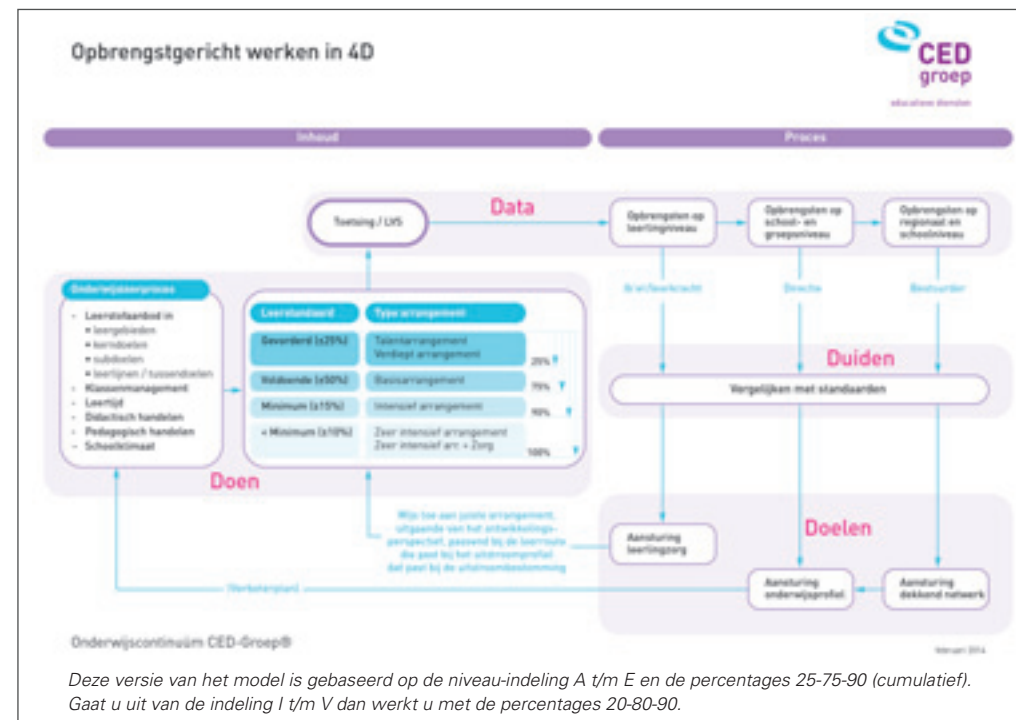
Speciaal ontwikkeld

De CED-Groep ontwikkelde *Opbrengstgericht werken in 4D* speciaal om binnen het Onderwijscontinuüm (zie schema) en met het 4D-principe (Data, Duiden, Doelen, Doen) duurzame onderwijsontwikkeling en professionalisering te stimuleren. Aan de basis liggen de Data, deze worden geanalyseerd (Duiden) en vergeleken met normen/standaarden en daaruit volgen de Doelen en de acties (Doen). Het proces wordt op deze school op leerling-, groeps-, school- én bestuursniveau gemonitord. Het onderwijsleerproces wordt daarbij in zes heldere componenten verdeeld en daaruit rollen drie onderwijsarrangementen: verdiept, basis en intensief. Wilma Peulen, onderwijsadviseur van de CED-Groep, benadrukt dat alle onderwijsontwikkelingen in dit Onderwijscontinuüm een plaatsje krijgen. 'Het is echt heel transparant. Een flink deel van de effectiviteit van deze aanpak schuilt in de helderheid van het model.' Haar collega-onderwijsadviseur Annette Dekkers onderstreept dit: 'Eerst was er het zogenoemde handelingsgericht werken met de 1-zorgroute. Hierbij ging je van specifiek naar algemeen. Opbrengstgericht werken werkt juist andersom. Je stelt als school de standaard en daar meet je alle opbrengsten aan af. Binnen het handelingsgericht werken had iedere leerling zijn eigen aanpak. Dat is heel mooi, maar daarna kwam ook de frustratie. Al die mooie plannen kun je natuurlijk nooit allemaal uitvoeren.'

Onderwijsbehoeftes clusteren

Door de onderwijsbehoeftes te clusteren ontstaan drie overzichtelijke niveaus (verdiept, basis en intensief). Dekkers: 'Misschien heb je een of twee leerlingen die een eigen aanpak volgen, maar de rest past prima in een arrangement. En daarmee is dit model natuurlijk een stuk beter werkbaar dan al die mooie individuele handelingsplannen. Dat is echt de kracht van onze aanpak 'Opbrengstgericht werken in 4D.' Door goede data-analyse en een goede vergelijking met de standaarden, moeten leraren van tevoren inschatten wat een leerling nodig heeft. Peulen: 'Als je vindt dat aan het eind van groep 8 niveau 1F bereikt moet worden, wat moet je dan doen in groep 7, groep 6, enzovoorts. We praten dan niet over een leerlingvolgsysteem,

Tekst en fotografie:
Frank Stienissen

maar over een 'leerlingstuursysteem'. Ik vergelijk onze aanpak dikwijls met het lopen van een marathon. Als ik een bepaalde tijd in mijn hoofd heb, dan zal ik een bepaald trainingsschema moeten hanteren, anders haal ik het niet.' Volgens Van Berkel is het goed om ambitieuze doelen te stellen. 'Als je geen hoge doelen stelt, dan ga je achteroverleunen.' Maar dat wil volgens haar niet zeggen dat iedereen deze nieuwe doelen direct kan realiseren. 'Leerkrachten moeten anders gaan denken. Vroeger namen ze een toets af en op basis van het resultaat, stuurden ze achteraf bij. Nu anticiperen ze; je analyseert data en schat dan in wat een kind echt nodig heeft. Dit systeem werkt preventief en niet reactief. Het is een cyclus die zich constant herhaalt, en zo voorkom je wel dat kinderen op achterstand komen.' Ook Dekkers benadrukt dat het een andere ziens- en werkwijze van de leerkracht vergt. 'Je stuurt nu op onderwijskenmerken, niet op kindkenmerken. Een leerkracht kan niet meer zeggen: dit kind is heel dyslectisch, daar kan ik niks mee. Nu moet hij gaan kijken welke instrumenten hij inzet om dat kind toch naar een acceptabel niveau te brengen. Moet het kind meer of anders oefenen? Moet hij een andere instructie krijgen? Ik merk dat veel leerkrachten reflecteren op hun eigen handelen lastig vinden.' Binnen het Onderwijscontinuüm worden zes componenten van het onderwijsleerproces onderscheiden, waaronder een aantal belangrijke leerkrachtvaardigheden. Dekkers: 'Op die componenten kun je als leerkracht heel veel invloed uitoefenen; de leerkracht doet ertoe. Sommige componenten zijn niet zo confronterend, zoals de bestede leertijd of de gehanteerde methode. Maar met vragen als 'Hoe is het met jouw pedagogisch handelen? En met je didactisch handelen?' komen we heel dicht bij het handelen van de leerkracht zelf. Dat is voor sommigen heel spannend.'

Leerkracht als succesfactor

Van Berkel bevestigt dit, maar ze heeft ook gemerkt dat die spanning snel wegeeft als leerkrachten groei doormaken. 'Dan worden ze enthousiast en maken ze hun collega's er graag deelgenoot van.' De praktische aanpak van de CED-Groep werpt volgens haar vruchten af. 'Leerkrachten krijgen nu handvatten om het leerproces beter aan te pakken. Daarbij hebben we ons de afgelopen tijd vooral gefocust op spelling via de CED-methode *Spelling langs de lijn* en op woordenschat en begrip lezen. En je ziet dat de opbrengsten omhoog gaan. Ook merken de leerkrachten dat ze zelf de bepalende factor zijn. Daar worden ze heel blij van. En hoewel onze scores al behoorlijk hoog zijn, hopen we nog veel progressie te maken.'

¹ De werkwijze *Opbrengstgericht werken in 4D* is gestoeld op 'Duiden en doen', versie BaO van Chris Struiksma (2012).

Wies van Berkel, Wilma Peulen en Annette Dekkers

Meer informatie? Kijk op www.opbrengstgerichtwerken4D.nl of neem contact op met Wilma Peulen: w.peulen@cedgroep.nl